

Balázs Ildikó

Una corda

Tizenhét év után jutottam ismét zongorához. 1986 őszén eladtam a *Nocturno* pianínómat, mert nem vihettem magammal külföldre. Az egykori masszív szovjet hangszer helyett később egy másikat hoztak: Kárpátaljáról egy *Ukrajnát*. Az élet visszatérő motívuma: egykori szovjet hangszer. Ez is masszív gyakorlózongora, mely – életkora folytán – már engedett kissé feszesességéből.

Ez idő alatt mindössze két darabot tudtam végigjátszani kívülről; mindkettő az elsők közül való, melyeket még tizennégy éves koromban tanultam: egy Bach-dallamot az Anna Magdalénához írtak közül s a Mozart-variációkat. A többi kiesett a reflexeimből, újra kellett tanulnom őket. Mert ha az emlékezetemből nem is estek ki – e zongorátlan időszakban hallottam olykor mind a négy-hat szólamot, melyet az ujjak egyszerre szólaltattak meg, egy ideig az ujjaim is tartogatták még a reflexeket, – ám a mindennapi élet új mozdulatok megtanulásával törölt, elfedett. Úgy tűnt, hogy elfelejtettem zongorázni.

Valamikor fiatal és ambíciós tanárunk állandóan kiszállásokra, hangversenyekre vitt minket. A legszebb a kolozsvári zeneiskolában volt: ott ő is vizsgázott – egykori iskolájában. Tavasz volt, s a napfény-keltette hangulatok mélyről jöttek s mélyre hatoltak. Schumannt játszottunk. *Frühlingsgesang* – *Tavaszi dal*. Cisz-moll, komoly próbatétel, immár négy kereszttel, ám a hangzása álomszerű. Különösen a középrész elhalkuló kulminációs pontja, melyet tompítópedállal játszanak: una corda. Egy húron. Bal pedál. S hozzá hosszú zenegést ad a jobb. „Halk nyugodt” – olvasom tanárom huszonöt évvel ezelőtti bejegyzését az elsárgult kottapapíron. „Ne hangsúlyozd!”, majd „Szenvedélyesen”, „Megnyugszik”, s a végén: „Lassítani...”

Játszottam Czerny-etűdöt, a virtuóz-darabot, mely a bal kéz ujjait gyakoroltatja, Clementi-sonatinát, melynek hangjai úgy peregnek, hogy egykor unokatestvéreim bábtáncot koreografáltak a menetére. Én odafent a felső szobájukban gyakoroltam unokanővérem megutált s utált zongoráján, s csak arra lettem figyelmes, hogy letről, a cementpadlóról csoszsanó hangok jönnek fel.

– Folytasd, ne hagyd abba! – s mozogtak meredt lábbal, kézzel, merev derékka a darabom ritmikusan ismétlődő hangjaira.

Hangversenyekre utaztunk. Segesvárra autóbusszal. Nem volt megfelelő világítás, a színpad úgy recsegett, hogy óvatoskodni kellett a végigmenetellel. Az egyik zongoristánk nagy ívben indult a hangszerhez, s a színpad szélén, alatta nagyot reccsent a deszka. Önkéntelenül felkapta a karját, mint aki zuhan. A közönség nem mert úgy nevetni, mint mi, a függöny mögött.

Kolozsváron fellépés előtt elindultunk trolival egy távoli negyedbe. Visszafelé elvették a

villanyt. A troli megállt, futva jöttünk vissza a zeneiskolához. A tanárunk kiszaladt elénk, az utcán keresett bennünket. Vidám emlékmorzsák...

Hogy újra zongorához jutottam, hazamentem, s magammal hoztam a régi kottákat. Beléjük írva a nevem alatt: IX. F. Sohasem emlékeztem volna vissza arra, hogy F-es voltam. A legrégebbi kottáim egyikén – még nyolcadikban – Rózának becéztem magam. Nem én találtam ki: nagyanyám neve volt Róza, s egy osztálytársam rám sütötte. Hogy elfeledtem, hogy valaha Róza is voltam! A Clementi lapjai kihulltak a lapfordítástól. Pont egy kritikus résznél kell fordítani, s most minduntalan megakadok ott. – Ez nagyon egyszerű – mondja a gyerekem. – Le kell fénymásolni az oldalt, s akkor egymás mellé lehet tenni őket, nem kell fordítani.

Soha ilyesmi eszembe nem jutott volna. A tanárunk kézzel másolt nekünk kottalapokat, hosszú, erős ujjával: míg írt, a mutatóujjával átölelte a hüvelykujját.

Egyszer egyedül gyakoroltam a teremben, órára várva. S bejött egy férfi, egy darabig hallgatott, majd utasított, hogy játsszak le egy skálát.

– Azt még nem tanultam. – Kért egy másikat. – Azt sem tanultam. – S a harmadiknál, mivel azt sem tanultam, megkérdezte, hányad éves vagyok. Másod. Csodálkozott, azt hitte, végzőssel találkozott. Mondtam, hogy még rövidek az ujjaim, nincs elég gyakorlatom. Mellém ült, s zongorázott. Mutatta az ujjait, azt mondta, olyanok, mint egy henteséi. Nem attól függ. Fejcsóválva ment el. Utána tudtam meg, hogy az inspektor volt Bukarestből.

Minden héten kottáimmal száguldottam zongoraórára. Naponta 3-4 órát gyakoroltam. Mintha zenei pályára készülnék. Pótcselekvés? A zongora világa magával vitt. Úgy elrepült mellette az idő, észre sem vettem. – Fejezd már be – néha bejött az apám. – Csak most kezdtem. – Már három órája klimpírozol. – Jó, jó. – Utána nem volt erőm, csak olvasni.

Ha Schumannt játszottam – *Knecht Ruprecht* –, hallottam a szánt, a lovakat: a zongora ki-kapcsolta a vizuális fantáziám. Hallottam érzéseket, emberi szenvedélyt, bánatot, szomorúságot, egy babát hallottam a bábszínházban, ahogy sír, halottam emberi veszekedést, kiáltást, félelmet, szeretkezést. S ez a hangzón elnyomta a valós hangokat, melyekben éltem – vakon-süketen. A zongora körülvett, elzárt a világtól. S teremtett számomra egy sajátot, az enyémet, olykor esetlegest, mert nem mindig tudtam irányítani szegény Anna Magdalenát, aki épp a hetedik gyerekével volt viselős. S ma hallom a világ léte feletti örömét Beethovennek, aki beteg, nehéz sorsú ember volt, s – talán épp ezért – ő ismerte teljességében az örömet, a tökélyt. Ha Beethoven szólt, éreztem, hogy magasra emel, s a dicsőség érzését közvetíti: hallom s tudatom az emberrel, hogy tökéletes – a zene által. Nem csoda, hogy magányom ajtaját behúзва nem hallottam sem telefoncsörgést, sem ajtócsengőt. Sem azt, ha szólítottak, ha enni hívtak. Valahogy úgy kellett beszéljenek hozzám, mint egy nagyothallóhoz, aki önszántából tér csak vissza a hétköznapi cselekvésekbe. Jöttek barátok és barátnők. És jöttek szerelmek. Ha választani kellett, mindig a zongorához maradtam hű. Hiszen amazok elhívtak, a társaságomat kérték – s a hűségemet sohasem nekik adtam. Volt, aki szemrehányást tett: ha én nem, akkor maradj a zongorád mellett. Mosolyogtam, s vártam, hogy elmenjen.

A nagyobbik gyerekem, amikor megszületett, nem szerette, ha zongorázom. Megpróbáltam neki olyan dallamokat játszani, amelyek megnyugtatnak. Türelmét veszve sírt. Ma azt mondja: hogy lehet ilyen unalmas dallamokat játszani órákon keresztül. S fülhallgatóval hallgat a magnóról számokat, amire a kisebbik azt mondja: ez nem is zene. A kisebbik

lányom zongorázik. De hogy lesz-e benne olyan kötődés, szinte megrögzött tapadás egy hangszerhez, melyből világot építhet magának – nem hiszem. A világ színes – annak, akit külseje gyönyörködtet.

Una corda játszottam a középrész éneklő dallamát, a jobb pedállal átfogtam a hangokat egyetlen zengő ívbe, s a könyökömmel rásegítettem, hogy az ív folyamatosan kerekedjen. Halkít – nyugodtabban – lassabban – itt együtt – hogy is volt – ismételjünk – ne rohanj, ne rohanj, hisz ez itt énekel – nem hallod, hogy dalol – ez a legszebb rész – engedd fel a pedált – ez itt cisz, vigyázz – egyszerre, mindkét kéz... Crescendo, decrescendo – itt halkul, alig szól. Vigyázz, a piano pianissimo alig hallatszik, mégis játszd ki. Így.

Ma itt ült mellettem, s ahogy felvettem a kezem a záróakkordról, mosolygott. Félig behunyt szemmel, maga elé. Befelé hallgatózott, s gondolkozott, mondjon-e valamit. Nem néztem rá, tudtam, hogy mellettem ül, mosolyog, s meg van elégedve a játékkal – persze sokat gyakoroltam.

Ma itt ült mellettem a zongoratanárom a jobb felelen, láttam a fényben, s diktálta a ritmust, a dinamikát. Milyen élénken idehozta őt egy megsárgult kottapapír a hajdani bejegyzéseivel! Egy dallam, melyet sokáig nem játszottam, szinte el is felejtettem. Egy hangszer, melyért valamikor évekig rimánkodtam, s amelyet állhatatos kérésemre megkaptam. Ez volt, ami elválasztott a világtól sokáig. Ami tartást adott, nem kevés hitet – önmagamban. Úgy, hogy a szerelmet is a billentyűk mellett éltem meg – a magam belső szabályai szerint. Ha egyáltalán tudtam, mi a szerelem.

Ma itt áll a zongorám, bár kissé megváltozott, tárgyiasult a hozzá való viszonyom. Ha megszólaltatom, tudja, hogy ismerem azt, amit egykor csak álmodni engedtem. Tudja, hogy ismerem, milyen az, ha Anna Magdalena nevet s a bohóc sír. Hogy milyen az, ha valakiben él a régi szépség, s az emlék kilép a múltkeretből, élővé lesz, jobb felemre ül, s ritmust diktál. Hogy valakinek játszottam – a magam szabályai szerint – , vártam, vágyakoztam, miközben rázáródott egy vastag falú dallamvilág. Hogy vártam valakire – miközben a billentyűkön una corda játszottam egy alig hallható középrészt. S utána furcsa volt, a játékot abbahagyva, hogy nincs – álmodtam pillanatokig, hogy mégis ott van a teremben. Milyen volt az a várakozás? Az a teljességre vágyakozás? Melyet egy személyhez kötöttem, akinek jelenléte ott vibrált a tavaszi fényben, míg én egy zeneiskola díszteremében Schumannt játszottam...

... a középrészt alig hallhatón, hosszan nyúló zengéssel, melyet a lélek egyetlen szála visszhangzott – una corda.